

WACŁAW GRZEŚKOWIAK (1914-1939)

Urodził się 7 września 1914 roku w Gębicach w powiecie gostyńskim w rodzinie chłopskiej. Jego rodzice, Władysław i Elżbieta z Waszyńskich *primo voto* Naglik, prowadzili w Gębicach gospodarstwo rolne o powierzchni 11 ha – dziś posesja nr 19. Miał pięcioro rodzeństwa: troje przyrodniego, z pierwszego małżeństwa matki z Ludwikiem Naglikiem, siostry – Stanisławę, Mariannę i brata Ludwika oraz rodzone siostry – Władysławę i Teodozję. Był najmłodszy z rodziny. Dzieciństwo Wacława Grześkowiaka przypadło na lata pierwszej wojny światowej i powstania wielkopolskiego, kiedy to ludność borykała się z biedą, a i sytuacja polityczna była niepewna. Jego wspomniani, przyrodni brat Ludwik Naglik został wcielony do armii niemieckiej, później wstąpił w szeregi powstańców wielkopolskich, następnie znalazł się w 6. pułku strzelców wielkopolskich. Z wojska wrócił schorowany i dwa lata później zmarł, ale nie jest jasne, co było bezpośrednią przyczyną śmierci. Według przekazów ustnych zmarł wskutek wypadku przy pracy, do której się najął. Pochowany został na pępowskim cmentarzu.

Po ukończeniu szkoły powszechnej w Pępowie nastoletni Wacław szybko zaczął żyć rytmem prac wiejskich, pomagając rodzicom. Kiedy był nieco starszy, udzielał się w organizacji narodowo-nacjonalistycznej. Działał w Stronnictwie Narodowym, w kole w Krobi. Występował też jako działacz jednego ze stowarzyszeń młodzieży katolickiej (zachowała się jego fotografia z księdzem Leopoldem Biłko, dyrektorem Katolickiego Zjednoczenia Młodzieży). Odbył również służbę wojskową, najprawdopodobniej skróconą. Więcej o jego życiu w latach 1928-1938 na razie nie wiemy. W 1935 roku zmarła mu matka.

W lutym 1939 roku w pępowskim kościele poślubił Pelagię Wichłaczównę z Siedlca, a w niedługim czasie urodził się ich syn Lucjan. Równoległe do tych wydarzeń ojciec Władysław zdecydował o przepisaniu młodym małżonkom gospodarstwa w Gębicach.

W sierpniu w powszechnej mobilizacji został powołany do stacjonującego w Krotoszynie 56. pułku piechoty. We wrześniu jednostka ta walczyła w szeregach 25. Dywizji Piechoty, wchodzącej w skład Armii „Poznań” generała Tadeusza Kutrzeby. 1 września bronił Krotoszyna przed Niemcami. Szybko jednak musiał opuścić pozycje obronne pod Krotoszynem. Następnie wziął udział w bitwie nad Bzurą. 9 września żołnierze 25. Dywizji Piechoty wdarli się do Łęczycy. Następnego dnia wyszli z miasta i odrzucili niemieckie oddziały na odległość od 8 do 10 km od miasta. W tych walkach 10 września Wacław Grześkowiak został ranny w głowę i przewieziony do łęczyckiego szpitala, gdzie po trzech godzinach zmarł. Pochowano go na cmentarzu w Łęczycy. Żonie udało się dotrzeć do jego grobu już w początkach 1940 roku. O okolicznościach śmierci i pochówku męża powiadomiła ją posługaczka ze szpitala w Łęczycy jeszcze w 1939 roku, co w pierwszych miesiącach okupacji nie było łatwe (zob. załączony list).

Owdowiała Pelagia wraz z teściem Władysławem Grzeškowiakiem i krewnym – Wacławem Roszakiem (moim ojcem) prowadziła gospodarstwo rolne w Gębicach tylko do początku 1940 roku. Została wysiedlona przez niemieckie władze okupacyjne i skierowana do Generalnego Gubernatorstwa, do wsi Wronów, na Lubelszczyźnie, następnie dotarła do Tarnowa. Gospodarstwo zajęli Niemcy, pozostawiając młodego Wacława Roszaka jako parobka. Tułaczkowy, wojenny okres Pelagii zakończył się powrotem w rodzinne strony. W roku 1946 wyszła ponownie za mąż za Antoniego Fabjańczyka.

W latach powojennych szczątki Grzeškowiaka i pozostałych żołnierzy ekshumowano i przeniesiono z Łęczycy na nowo tworzony cmentarz wojny obronnej 1939 roku w Strońsku w powiecie zduńskowolskim. Jego nazwisko widnieje także na pomniku ku czci poległych w 1939 roku żołnierzy Armii „Łódź”, który znajduje się w północnej części strońskiej nekropolii. Z niewiadomych przyczyn Wacław Grzeškowiak został mylnie zakwalifikowany przez twórców pomnika jako poległy żołnierz 4. pułku piechoty, wchodzącego w skład Armii „Łódź”.

G. Roszak, *Wacław Grzeškowiak z Gębic – żołnierz Września 1939 roku*, „Rocznik Gostyński” 2022, nr 9, s. 195-200.